

Uwagi do projektu Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie jakości ewaluacji działalności naukowej oraz do projektu Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie sporządzania wykazów wydawnictw monografii naukowych oraz czasopism naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych.

Kierując się troską o wysoką jakość i międzynarodową rozpoznawalność polskich prac psychologicznych Komitet Psychologii Polskiej Akademii Nauk pragnie tą drogą zgłosić swoje uwagi do przedstawionych Rozporządzeń w sprawie jakości ewaluacji i przedstawić propozycje ich modyfikacji.

Niepokój nasz budzi to, że Rozporządzenia promują przede wszystkim filozofię karania za nieuczciwe praktyki publikacyjne, a nie filozofię nagradzania za pozytywne osiągnięcia. Równocześnie w odniesieniu do grupy nauk społecznych i humanistycznych Rozporządzenie wprowadza szereg rozwiązań anty-jakościowych, stabilizujących istniejące praktyki publikacyjne. Tym samym istnieje realne niebezpieczeństwo, że Rozporządzenia nie będą pełniły właściwej funkcji motywacyjnej w środowisku naukowym, a ich konsekwencje będą stały w sprzeczności z celem sformułowanym w Uzasadnieniu (str. 28): "Nowy model ewaluacji kładzie nacisk na jakość i służy wspieraniu doskonałości naukowej rozumianej jako uczestnictwo w globalnym dyskursie akademickim. Skutecznie niweluje także zjawisko „punktozy”.

Uzasadnienie powyższej tezy podajemy w punktach poniżej.

1. Współczesna nauka jest oparta na współpracy międzyośrodkowej oraz interdyscyplinarnej. Komentowane Rozporządzenie nie tylko nie zauważa tego faktu ale wręcz karze za prace podejmowane we współpracy z innymi ośrodkami i innymi dyscyplinami. Robi to poprzez:
 - a. obniżanie punktacji za publikacje wieloautorskie (gdy autorzy pochodzą z różnych ośrodków i dyscyplin) o ile nie są to publikacje z najwyższych 10% w danej dyscyplinie. Obliczanie ile punktów przy jakim składzie zespołu jednostka może w danej dyscyplinie uzyskać stanie się swoistym „sportem” na uczelniach, grożąc konfliktami wewnątrz zespołów i zachowaniami korupcyjnymi (dopisywaniem „swoich”). Jest to też wyraz rozdętej „punktozy” (nie liczy się jakość pracy i współpracy zespołowej, liczy się liczba punktów jaką można za nią uzyskać).
 - b. wąskie rozumienie obszarów, w jakich osoby reprezentujące poszczególne dyscypliny mogą publikować. Dopuszczalne jest jedynie 20% publikacji w czasopismach „spoza dyscypliny”. Taka reguła nie uwzględnia faktu, że obecnie w większości nauk każdy może współpracować z każdym, a zatem może publikować w dowolnych czasopismach. Co więcej istnieją dyscypliny, które z definicji są interdyscyplinarne i łączą w sobie kilka dyscyplin (np. wchodząca w obszar nauk społecznych kognitywistyka, która łączy psychologię, medycynę, biologię, informatykę, fizykę, filozofię, logikę itp.). Interdyscyplinarna jest też psychologia rozpięta między ścisłą humanistyką a naukami przyrodniczymi.
2. Polskie nauki społeczne dopiero uczą się stawać do ogólnopolskiej i międzynarodowej konkurencji o środki na badania naukowe (granty). Należy je do tego zachęcać, a sukcesy premiować. Następujące ustalenia zawarte w Rozporządzeniu temu nie sprzyjają:
 - a. liczba możliwych do zgłoszenia projektów została ograniczona do 1N.
 - b. w grupie nauk HS waga grantów jest wyjątkowo niska (10%)

3. W większości dziedzin życia, a nauka nie jest tu wyjątkiem, obowiązuje tzw. zasada Pareto, która w dużym skróci głosi, że 80 procent każdego produktu jest wytwarzane przez około 20 procent producentów. W odniesieniu do publikacji oznacza to, że wkład poszczególnych pracowników do wspólnej puli nie jest równomierny i że na ogół około 20 procent pracowników odpowiada za 80 procent publikacji w jednostce. Oczywiście rozkłady w różnych jednostkach mogą odbiegać od funkcji Pareto ale nigdy nie jest to rozkład prostokątny (wszyscy publikują tyle samo i tak samo dobrze). Co więcej w jednostkach naukowo-dydaktycznych pewna specjalizacja pracowników, na tych o większym nachyleniu ku dydaktyce i na tych więcej czasu poświęcających nauce, jest rzeczą naturalną i nawet pożądaną. O prestiżu jednostki w nauce decydują właśnie te wysoce produktywne zespoły. W tej sytuacji odgórne ograniczenie liczby publikacji do czterech:
 - a. Zniekształca obraz faktycznego dorobku jednostki, obcinając prace bardzo aktywnych zespołów badawczych. Tym samym dane zebrane do ewaluacji będą stanowić niepełny obraz polskiej nauki oraz ocenianych jednostek.
 - b. Może stać się czynnikiem korupcyjnym, sprzyjając dopisywaniu gorzej publikujących pracowników do prac bardziej aktywnych badaczy
 - c. Jest kolejnym przejawem nastawienia na karanie nieprawidłowych praktyk (staba jednostka zatrudnia świetnego badacza, który „wyrabia” całość publikacji w danej dyscyplinie) niż na pozytywne motywowanie.
4. Polskie nauki społeczne w nadmiernym stopniu koncentrowały się dotąd na polskojęzycznych publikacjach książkowych (monografiach, rozdziałach w wydawnictwach zbiorowych, redakcjach książek) kosztem publikowania w uznanych międzynarodowych czasopismach. Uniemożliwiało to wejście polskich nauk społecznych do światowego obiegu. Niestety przedstawione nam do konsultacji Rozporządzenie tej praktyki nie likwiduje, a wręcz może ją umacniać. Czyni to poprzez następujące zapisy:
 - a. Ograniczenie liczby monografii do 20% z 3N nie obejmuje rozdziałów. Wprawdzie Rozporządzenie narzuca pewne ograniczenie na liczbę monografii, redakcji oraz rozdziałów w tych monografiach do maksymalnie 2 jednostek na osobę, co sprawia, że jedną jednostkę muszą wypełnić publikacje w czasopiśmie. Daje to dopuszczalną liczbę rozdziałów równą prawie 50 procent z 3N. Razem z monografiami i redakcjami monografii (20%) daje to prawie 70 procent wszystkich publikacji. Pragniemy nadmienić, że w poprzednim rozporządzeniu liczba ta, łącznie dla monografii, redakcji i rozdziałów, wynosiła 40%. Uważamy, że tak wysoki procent dopuszczonych rozdziałów, przy wydatnym podniesieniu ich punktacji, nie będzie sprzyjać zmianie nawyków publikacyjnych w naukach społecznych. A ponieważ ewaluacja dokonywana jest po dyscyplinach, gdzie podobne praktyki są utrwalone, zatem dyscypliny te nie będą mieć żadnego motywatora do zmiany tego stanu rzeczy
 - b. Wprowadzenie „bocznymi drzwiami” monografii spoza listy, a także monografii nieopublikowanych, bez numeru ISBN rodzi obawy o jakość tych prac.
 - c. Brak opublikowanej listy wydawnictw rodzi obawy, że wśród uznanych wydawnictw znajdą się podrzędne wydawnictwa uczelniane lub inne, które za wszelką cenę będą starały się wykazać, że zasługują na włączenie do listy
5. Rozporządzenia proponują nietransparentny i konfliktogenny system ewaluacji:
 - a. Algorytm obliczania punktacji czasopism jest wyjątkowo nieprzejrzysty. Nie bardzo wiadomo dlaczego nie posłużono się dostępnymi ogólnie w Scopusie prostymi

wskaźnikami (np. w jakim procencie czasopism z danej kategorii czasopismo się lokuje). Dane takie są bezpośrednio widoczne w bazach Scopus i łatwo dostępne dla każdego.

- b. Algorytm dzielenia punktów za publikacje wieloautorskie oceniane niżej niż 140 punktów jest arbitralny ale przede wszystkim jest konfliktogenny i korupcjogenny. Sprzyjać będzie dopisywaniu pracowników z własnej jednostki oraz nieustannym negocjacom odnośnie tego, kogo spoza własnej jednostki należałoby wyeliminować jeżeli czasopismo, które zaakceptowało artykuł ma niższą punktację niż 140 punktów. Na pewno nie sprzyja to harmonijnej współpracy zespołowej.
- c. Nie wiadomo jaki był powód powrotu do powszechnie krytykowanej metody porównywania parami jako metody ewaluacji. Jej nieoczywistość była źródłem krytyki, stąd w poprzedniej ewaluacji została zastąpiona porównaniem z kryterium referencyjnym.

Mając na względzie jakość psychologii oraz innych nauk społecznych jako nauk aspirujących do wysokiej pozycji międzynarodowej postulujemy:

1. Proponujemy odłączenie nauk społecznych od nauk humanistycznych. Te dwie grupy nauk mają w nauce światowej nieco inne wzorce publikowania, nauki społeczne lokują się między ścisłą humanistyką a naukami przyrodniczymi. Gdyby to było z jakichś względów niemożliwe, proponujemy zastosowanie wobec psychologii, której aktywność badawcza w najwyższym stopniu przypomina wzorce nauk przyrodniczych, nieco odmiennych uregulowań niż w pozostałych grupach obszaru HS. Formułujemy je poniżej.
2. W celu zachęcenia przedstawicieli nauk społecznych do publikowania w czasopismach w obiegu międzynarodowym proponujemy aby dla tej grupy nauk obniżyć próg „niedzielenia publikacji wieloautorskich” do 100 punktów (a nie jak jest to obecnie proponowane - 140 punktów). Oznaczałoby to, że zasadzie tej podlegałyby wszystkie publikacje lokujące się w górnym I kwartylu w swojej dyscyplinie.
3. Proponujemy znaczące rozszerzenie procentu dopuszczalnych czasopism „spoza dyscypliny”, na przykład do 50%. Będzie to stymulować współpracę interdyscyplinarną.
4. Konieczne jest nie tylko ograniczenie limitu monografii oraz redakcji tychże do 20% ale również wprowadzenie większych ograniczeń dla rozdziałów w tych monografiach. Sprzyjałoby to przeorientowaniu uwagi przedstawicieli nauk społecznych na publikowanie w czasopismach z ogólnej bazy zamiast w krajowych monografiach.
5. Konieczna jest ostra selekcja listy wydawnictw zaklasyfikowanych do grupy I i II. Bardzo jasne i ostre kryteria należałoby nałożyć na wydawnictwa uczelniane – zdecydowanie nie wszystkie kwalifikują się do tej listy
6. Proponujemy dla grupy nauk społecznych zmianę wag przypisanych Kryterium II i III (granty oraz aplikacje). Proponujemy zwiększenie wag w kryterium II do 20, a obniżenie dla kryterium III (waga 10).
7. Proponujemy aby w żadnej grupie nauk nie ograniczać liczby możliwych do zgłoszenia grantów badawczych w kryterium II
8. Proponujemy aby zamiast odgórnych ograniczeń liczby dopuszczalnych publikacji na pracownika (czterech) posłużyć się jakimiś miarami rozkładu dorobku jednostki (dyspersji, skośności rozkładu itp.). Im bardziej rozkład zbliżony do prostokątnego tym bardziej

równomiernie rozłożone publikacje w jednostce. Taką miarą mogłaby posłużyć do skonstruowania wag, które – w przypadku rozkładów nadzbyt skośnych - odpowiednio by modyfikowały ogólną ocenę jednostki w I kryterium.